Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

Iphondo leMpuma Kapa: Isebe leMfundo
Provinsie van die Oos Kaap: Department van Onderwys
Porafensie Ya Kapa Botjahabela: Lefapha la Thuto

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

SEPTEMBER 2025

BESIGHEIDSTUDIES V1

PUNTE: **150**

TYD: **2 uur**

Hierdie vraestel bestaan uit 9 bladsye.

Hierdie dokument is afgelaai vanaf www.ecexams.co.za.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies noukeurig deur voordat die vrae beantwoord word.

1. Hierdie vraestel bestaan uit DRIE afdelings en dek TWEE hoofonderwerpe.

   AFDELING A: VERPLIGTEND
   AFDELING B: Bestaan uit DRIE vrae.
   Beantwoord enige TWEE van die drie vrae in hierdie afdeling.
   AFDELING C: Bestaan uit TWEE vrae.
   Beantwoord enige EEN van die twee vrae in hierdie afdeling.

2. Lees die instruksies vir elke vraag noukeurig deur en neem deeglik kennis op wat vereis word.

   Let daarop dat SLEGS die antwoorde op die eerste TWEE vrae wat in AFDELING B gekies is en die antwoorde op die EERSTE vraag wat in AFDELING C gekies is, nagesien sal word.

3. Nommer die antwoorde korrek volgens die nommeringstelsel wat in hierdie vraestel gebruik is. GEEN punte sal toegeken word vir antwoorde wat verkeerd genommer is NIE.

4. Behalwe waar ander instruksies gegee word, moet antwoorde in volsinne geskryf word.

5. Gebruik die puntetoekenning en aard van elke vraag om die lengte en diepte van ’n antwoord te bepaal.

6. Gebruik die tabel hieronder as ’n riglyn vir punte- en tydstoekenning wanneer elke vraag beantwoord word.

AFDELING		VRAAG	PUNTE	TYD (minute)
A:	**Objektiewe-tipe vrae VERPLIGTEND**	**1**	**30**	**20**
B:	**DRIE direkte/indirekte tipe vrae KEUSE: Beantwoord enige TWEE.**	**2**	**40**	**70**
		3	**40**	
		4	**40**	
C:	**TWEE opsteltipe vrae KEUSE: Beantwoord enige EEN.**	**5**	**40**	**30**
		6	**40**	
TOTAAL			**150**	**120**

7. Begin die antwoord op ELKE vraag op ’n NUWE bladsy, byvoorbeeld VRAAG 1 – nuwe bladsy, VRAAG 2 – nuwe bladsy.

8. Jy mag ’n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.

9. Skryf netjies en leesbaar.

Hierdie dokument is afgelaai vanaf www.ecexams.co.za.

AFDELING A (VERPLIGTEND)

VRAAG 1

1.1 Verskeie opsies word as moontlike antwoorde op die volgende vrae gegee. Kies die antwoord en skryf slegs die letter (A–D) langs die vraagnommers (1.1.1 tot 1.1.5) in die ANTWOORDEBOEK neer, byvoorbeeld 1.1.6 D.

1.1.1 Hierdie Wet maak voorsiening vir die stigting van die Nasionale Verbruikerskommissie (NVK).

A Wet op Vaardigheidsontwikkeling (WVO), 1998 (Wet 97 van 1998)
B Wet op Verbruikersbeskerming (WVB), 2008 (Wet 68 van 2008)
C Wet op Gelyke Indiensneming (WGI), 1998 (Wet 55 van 1998)
D Nasionale Kredietwet (NKW), 2005 (Wet 34 van 2005)

1.1.2 Die onlangse styging in die petrolprys beïnvloed ernstig die bedrywighede van die vervoerbedryf. Dit is ’n voorbeeld van ’n …

A swak punt.
B geleentheid.
C bedreiging.
D sterk punt.

1.1.3 ABC-handelaars het … beheer oor die uitdagings wat verband hou met sy visie en missieverklaring.

A geen
B beperkte
C minder
D volle

1.1.4 Vuka Bpk. het die ...-prosedure gebruik toe hulle ’n vakature geïdentifiseer en geskikte kandidate daarvoor gelok het.

A keuring
B sifting
C werwing
D plasing

1.1.5 Die …-funksie is verantwoordelik om rekords op datum te hou om akkurate belastingbetalings te verseker.

A administratiewe
B finansiële
C aankope
D openbare betrekkinge (5 x 2) (10)

Hierdie dokument is afgelaai vanaf www.ecexams.co.za.

1.2 Voltooi die volgende stellings deur die woord(e) in die lys hieronder te gebruik. Skryf slegs die woord(e) langs die vraagnommers (1.2.1 tot 1.2.5) in die ANTWOORDEBOEK neer.

interne; leerlingskap; administratiewe; tersiêre; eksterne; internskap; sekondêre; bestuurstelsel; beheer; menslike hulpbronne

1.2.1 'n … ooreenkoms sluit 'n praktiese opleidingsgeleentheid in wat tot 'n kwalifikasie kan lei.

1.2.2 Beauty Paints is in die … sektor bedrywig, aangesien hulle in die vervaardiging van verskillende soorte verf spesialiseer.

1.2.3 Zweni Enterprise het hul vakatures op die intranet geadverteer. Dit is 'n voorbeeld van … werwing.

1.2.4 'n Raamwerk wat besighede help om sleutelprosesse te bestuur, staan as ('n) … kwaliteit bekend.

1.2.5 Die …-funksie is verantwoordelik om betroubare inligting betyds aan bestuur te verskaf. (5 x 2) (10)

Hierdie dokument is afgelaai vanaf www.ecexams.co.za.

1.3 Kies 'n beskrywing uit KOLOM B wat by 'n term in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A–J) langs die vraagnommers (1.3.1 tot 1.3.5) in die ANTWOORDEBOEK neer, byvoorbeeld 1.3.6 K.

KOLOM A	KOLOM B
1.3.1 Nasionale Vaardigheids-ontwikkeling	A besighede neem hul verskaffers oor
1.3.2 Voorwaarts vertikaal	B invoere word deur handelsooreenkomste beperk
1.3.3 Ekonomiese faktor	C groot besighede gebruik effektiewe marknavorsing
1.3.4 Afdanking	D die vaardigheidstekorte in die SA-werksmag word aangespreek
1.3.5 Totale klante/ kliëntetevredenheid	E besighede neem hul verspreiders oor
	F beëindiging van die dienskontrak weens wangedrag
	G groot besighede neem tyd om prosesse en stelsels te implementeer
	H invoere word beperk deur skommelinge in buitelandse valuta
	I die lae vlak van taal- en wiskundige vaardighede onder die jeug word aangespreek
	J beëindiging van die dienskontrak as gevolg van herstrukturering

(5 x 2) (10)

TOTAAL AFDELING A: 30

Hierdie dokument is afgelaai vanaf www.ecexams.co.za.

AFDELING B

Beantwoord ENIGE TWEE vrae in hierdie afdeling.

LET WEL: Dui die VRAAGNOMMER van elke vraag wat jy kies, duidelik aan. Die antwoord op ELKE vraag moet op 'n NUWE bladsy begin, bv. VRAAG 2 op 'n NUWE bladsy, VRAAG 3 op 'n NUWE bladsy.

VRAAG 2: BESIGHEIDSOMGEWINGS

2.1 Noem enige TWEE tipes verlof soos in die Wet op Basiese Diensvoorwaardes (WBDV), 1997 (Wet 75 van 1997) gestipuleer. (2)

2.2 Beskryf kortliks hoe die Sektorale Onderwys- en Opleidingsowerhede (SOOO's) befonds word. (6)

2.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

ROBERTS VERVAARDIGERS (RV)

Roberts Vervaardigers spesialiseer in die vervaardiging van eksklusiewe meubels. Hulle het 'n daling in verkope waargeneem as gevolg van die afname in die inkomstevlakke van klante.

2.3.1 Noem die PESTWO-faktor wat van toepassing is op RV in die scenario hierbo. (2)

2.3.2 Beveel maniere aan waarop RV die uitdagings kan hanteer wat deur die PESTWO-faktor genoem in VRAAG 2.3.1, veroorsaak word. (4)

2.4 Verduidelik die regte van werkgewers ingevolge die Wet op Arbeidsverhoudinge (WAV), 1995 (Wet 66 van 1995). (4)

2.5 Bespreek TWEE tipes defensiewe strategieë. (6)

2.6 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

PETER DRUKKERS (PD)

Peter Drukkers is 'n drukkery in die Oos-Kaap. PD laat hul werkers toe om oortyd te werk wanneer nodig. Peter Drukkers se werknemers is by die Vergoedingsfonds geregistreer. PD verseker ook dat die masjinerie in 'n goeie werkende toestand is.

2.6.1 Haal TWEE maniere uit die scenario hierbo aan waarop PD voldoen aan die Wysigingswet op Vergoeding vir Beroepsbeserings en -siektes (WVBBS), 1997 (Wet 61 van 1997). (2)

2.6.2 Bespreek die negatiewe impak van WVBBS op besighede. (4)

2.7 Verduidelik die doel van die Nasionale Kredietwet (NKW), 2005 (Wet 34 van 2005). (6)

2.8 Stel maniere voor waarop besighede aan die Wet op Basiese Diensvoorwaardes (WBDV), 1997 (Wet 75 van 1997) kan voldoen. (4)

[40]

Kopiereg voorbehou

Hierdie dokument is afgelaai vanaf www.ecexams.co.za.

VRAAG 3: BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE

3.1 Noem enige DRIE aspekte wat in ’n induksieprogram ingesluit moet word. (3)

3.2 Beskryf kortliks die rol van die aansoeker/kandidaat tydens die onderhoud. (6)

3.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

SUPERSAVE (SS)

SuperSave is ’n algemene handelaar in Oos-London. SS verkoop kruideniersware en ander noodsaaklikhede aan arm gemeenskappe. SuperSave-werknemers word betaal vir die tyd wat hulle by die werk deurbring. SS dra ook tot die mediese hulp van hul werknemers by.

3.3.1 Identifiseer die tipe salarisbepalingsmetode wat SS in die scenario hierbo gebruik. Motiveer jou antwoord deur uit die scenario aan te haal. (3)

3.3.2 Evalueer die impak van die byvoordele op besighede. (4)

3.4 Bespreek die implikasies van die Wet op Gelyke Indiensneming op die Menslike Hulpbronfunksie. (4)

3.5 Verduidelik die betekenis van *Totale Gehaltebeheer (TGB).* (4)

3.6 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

BENJI BEPERK (BB)

Benji Beperk vervaardig hoë kwaliteit speelgoedprodukte. BB verseker dat die finale produkte die eerste keer reg is met geen defekte nie. Benji Beperk verbeter hul produkgehalte deur die implementering van TGB-praktyke.

3.6.1 Identifiseer die gehaltekonsep in die scenario hierbo. (2)

3.6.2 Verduidelik die impak van TGB indien dit swak deur besighede geïmplementeer word. (4)

3.7 Beskryf hoe besighede TWEE stappe van die BDKH-siklus kan toepas. (6)

3.8 Adviseer besighede oor die gehalte-aanwysers van die bemarkingsfunksie. (4)

[40]

Hierdie dokument is afgelaai vanaf www.ecexams.co.za.

VRAAG 4: DIVERSE ONDERWERPE

BESIGHEIDSOMGEWINGS

4.1 Noem enige VIER regte van verbruikers ingevolge die Wet op Verbruikersbeskerming, 2008 (Wet 68 van 2008) (WVB). (4)

4.2 Beskryf kortliks die voordele van diversifikasiestrategieë. (6)

4.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vraag wat volg.

TEDDY MOTORS (TM)
Teddy Motors koop en verkoop motors in Gqeberha. TM het onlangs twee swart vroue bevorder as onderskeidelik die hoof van finansies en openbare betrekkinge. Teddy Motors gebruik Khwela Vervoerdienste om werkers na en van die werk te vervoer.

Identifiseer TWEE pilare van die BBSEB-wet waaraan TM voldoen in die scenario hierbo. Motiveer jou antwoord deur uit die scenario aan te haal.

Gebruik die tabel hieronder as ’n GIDS om VRAAG 4.3 te beantwoord.

PILARE	MOTIVERINGS
1.	
2.	

(6)

4.4 Adviseer besighede oor strawwe/gevolge vir nie-nakoming van die Wet op Vaardigheidsontwikkeling, 1998 (Wet 97 van 1998). (4)

BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE

4.5 Noem VIER bronne van eksterne werwing. (4)

4.6 Bespreek die regsvereistes van ’n indiensnemingskontrak. (6)

4.7 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

WALLY ENTERPRISE (WE)
Wally Enterprise ontwerp ’n geïntegreerde benadering wat die koste van gehalte verminder. WE stel die gebruik van gehaltesirkels bekend om maniere te bespreek om die gehalte van werk te verbeter. Wally Enterprise se werknemers verbeter kommunikasie oor gehalte-uitdagings en leer uit ervaring. Werknemers is moontlik nie voldoende opgelei nie, wat tot swak gehalte produkte lei.

4.7.1 Haal TWEE maniere uit die scenario hierbo aan waarop TGB die koste van kwaliteit verminder. (2)

4.7.2 Verduidelik ander maniere waarop TGB die koste van kwaliteit kan verminder. (4)

4.8 Adviseer besighede oor die rol van gehaltesirkels as deel van voortdurende verbetering van prosesse en stelsels. (4)

[40]

TOTAAL AFDELING B: 80

Hierdie dokument is afgelaai vanaf www.ecexams.co.za.

AFDELING C

Beantwoord ENIGE EEN vraag in hierdie afdeling.

LET WEL: Dui die VRAAGNOMMER van die vraag, wat jy kies, duidelik aan. Die antwoord op die vraag moet op ’n NUWE bladsy begin, bv. VRAAG 5 op ’n NUWE bladsy OF VRAAG 6 op ’n NUWE bladsy.

VRAAG 5: BESIGHEIDSOMGEWINGS (STRATEGIEË)

Die strategiese bestuursproses behels ’n reeks stadiums wat besighede help om volhoubare groei en mededingende voordeel te bevorder. Besighede pas Porter se Vyf Kragte-model toe om mededingend in die markomgewing te bly. Intensiewe strategieë verbeter die langtermyngroei van ’n besigheid en om winsgewend te bly. Besighede moet strategieë evalueer.

Skryf ’n opstel oor besigheidstrategieë waarin jy die volgende aspekte insluit:

- Beskryf kortliks die *strategiese bestuursproses.*
- Verduidelik hoe besighede die volgende kragte van Porter se Vyf Kragte-model kan toepas:
  - Bedingingsmag van verskaffers
  - Krag van mededingers/Mededingende wedywering
- Bespreek DRIE tipes intensiewe strategieë.
- Gee besighede raad oor die stappe in strategie-evaluering. **[40]**

VRAAG 6: BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE (GEHALTE VAN PRESTASIE)

’n Goeie gehaltebestuurstelsel bied talle voordele. Besighede moet die verskil tussen gehaltebestuur en gehalteprestasie ken. Groot besighede moet bewus wees van die impak van die sleutelelemente van totale gehaltebestuur (TGB). Deur te fokus op die gehalteprestasie van produksiefunksies, kan besighede langtermyn sukses behaal.

Skryf ’n opstel oor die gehalte van prestasie waarby jy die volgende aspekte insluit:

- Beskryf kortliks die voordele van ’n goeie gehaltebestuurstelsel.
- Verduidelik die verskille tussen *gehaltebestuur* en *gehalteprestasie*.
- Bespreek die impak van die volgende TGB-elemente op groot besighede:
  - Voldoende finansiering en kapasiteit
  - Deurlopende verbetering van prosesse en stelsels.
- Gee besighede raad oor hoe gehalte van prestasie van produksie tot die sukses van die besigheid kan bydra. **[40]**

TOTAAL AFDELING C: 40
GROOTTOTAAL: 150

Kopiereg voorbehou

Hierdie dokument is afgelaai vanaf www.ecexams.co.za.